

Організаційні форми самостійної роботи студентів стоматологічного та міжнародного факультетів, можливості впровадження дистанційного навчання

Р.Ю.Хоружа, О.П.Педорець, О.І.Ківа, Д.К.Каліновський, С.В.Тарануха

Донецький національний медичний університет ім. М.Горького, Донецьк, Україна

РЕЗЮМЕ, ABSTRACT

В статті висвітлюються питання щодо поліпшення підготовки випускників вузів, в тому числі медиків, за рахунок організації самостійної роботи студентів – найбільш затребуваної часом форми навчання у вищій школі. Розробка і впровадження сучасної самостійної роботи – реальний крок для входження в Болонський процес. Цю потребу суспільства можливо задовольнити за допомогою використання новітніх технологій навчання, наприклад, інформаційних ресурсів (дистанційного навчання). (Укр.ж.телемед.мед.телемат.-2009.-Т.7,№2.-С.164-168).

Ключові слова: Болонський процес, самостійна робота студентів, інформаційний ресурс, дистанційне навчання

Р.Е. Хоружая, А.П. Педорец, А.И. Кива, Д.К. Калиновский, С.В. Тарануха

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОГО И МЕЖДУНАРОДНОГО ФАКУЛЬТЕТОВ, ВОЗМОЖНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Донецкий национальный медицинский университет им. М.Горького, Донецк, Украина

В статье освещаются вопросы, посвященные улучшению подготовки выпускников вузов, в том числе медиков, за счет организации самостоятельной работы студентов – наиболее затребованной временем формы обучения в высшей школе. Разработка и внедрение современной самостоятельной работы – реальный шаг для вхождения в Болонский процесс. Данный современный запрос общества возможно выполнить посредством использования новейших технологий обучения, например, информационных ресурсов (дистанционного обучения) (Укр.ж.телемед.мед.телемат.-2009.-Т.7,№2.-С.164-168).

Ключевые слова: Болонский процесс, самостоятельная работа студентов, информационный ресурс, дистанционное обучение

R.Khoruzua, A.Pedorets, A.Kiva, D.Kalinovsky, S.Taranukha

FORMS OF INDEPENDENT STUDENTS WORKS AT DENTISTRY AND AND INTERNATIONAL FACULTIES, POSSIBILITY OF INTRODUCTION OF DISTANT LEARNING

Donetsk National Medical University named after M.Gorky, Donetsk, Ukraine

There is discussion about different approaches to organisation of independent students' works in frame of Bolone process changes. Special attention was paid to elearning and distant education (Ukr. z. telemed. med. telemat.-2009.-Vol.7,№2.-P.164-168).

Key words: Bolone process, independent students' works, information resource, distant learning

Останніми роками в Україні активно дискутуються питання, що стосуються приєднання країни до Болонського процесу, яке триває вже декілька років. Керівництво вузів спільно з колективами кафедр, намагаючись зберегти навчальні

заклади в період політичної нестабільності в країні і світової фінансової кризи, фактично не одержуючи істотної допомоги «з центру», підтримують життєздатність останніх: освоюють нові форми навчання, привертають інвесторів, використовуючи

напрацьований десятиріччями авторитет, налагоджують наукові зв'язки як з вузами усередині країни, так і за її межами тощо.

З одного боку, входження в єдиний освітній простір розширяє можливості вищих учбових закладів. З іншого – накладає величезну відповідальність за «якість» випускників. Реструктуризація системи вищої освіти стала своєрідним індикатором неблагополуччя, що склалось в цій сфері. Виникає закономірне питання, чому, не зважаючи на упровадження нових технологій навчання, методик викладання, видів контролю тощо, загальний рівень підготовки випускників закономірно знижується. Більш того, тенденції до поліпшення ситуації, що склалася, не виявляється. Зрозуміло, що мова йдеться про вітчизняні вузи, відповідно, про продукцію їх виробництва.

Вольове рішення про приєднання до Болонського процесу не стільки і не тільки розширило права вузів, визначаючи їх самоврядування як самоцінність, скільки висвітило ряд нових пріоритетів і задач, першочерговою з котрих є задача формування якісно нового рівня підготовки фахівців-медиків. Треба кожному новатору зрозуміти, що ціллю підготовки випускників не є вміння справлятися лише з шаблонними тестами (так діють студенти 1-2 курсів). Вони (маються на увазі студенти) повинні самостійно розпізнавати типові клінічні ситуації, а також, що є більш привабливим, випускники повинні розвивати власний стиль мислення і мати нетривіальний, оригінальний підхід в розв'язуванні різноманітних проблем, нетипових клінічних ситуацій, що виникають, і лікувати, керуючись доказовою медициною. Така справді висока мета досяжна при цілеспрямованому розвитку і системному реформуванні вищої освіти, продиктована необхідністю вироблення нових підходів до організації і змісту освітніх процесів, направлених на забезпечення відповідності міжнародним стандартам освіти [1].

Одним з інструментів не тільки існування, але взаємодії міжнародних систем вищої освіти є упровадження кредитної системи освіти, яка реально

забезпечує вельми відчутне скорочення обсягу аудиторної роботи, сприяє активізації самостійної роботи студентів (СРС) [1]. Освоєння в повному обсязі цього виду діяльності приводить як до поглиблення, так і закріплення учбового матеріалу, примушує до постійного одержання нових знань, розвиває творчу складову, формує практичні навички і уміння, у тому числі роботу з науковою літературою і інформаційними ресурсами [2].

Країни-учасниці Болонського процесу прийняли ряд дуже важливих документів, в яких стверджується, що самостійна робота студентів стає невід'ємною частиною сучасної освіти, набуває більш вагомую значущість, перетворюючись на ведучу форму організації навчального процесу у вищій школі. Більш того, зарубіжні педагоги наполягають, що процес справжнього довготривалого і якісного здобування, структуризації знань відбувається лише в результаті самоосвітньої діяльності студентів. В зв'язку з цим виникає питання: як мотивувати наших студентів до самостійної роботи, стимулювати безперервність процесу самостійного придбання знань, умінь, навичок?

Є різні шляхи щодо набуття високого рівня значущості СРС, тобто встановлення такого статусу даному виду діяльності, який існує за межами нашої країни. Щоб це сталося, СРС повинна бути грамотно розпланована і індивідуалізована. Стає зрозумілим, що цей вид діяльності вимагає розробки певних форм і упровадження різних методів. Безумовним є і виділення конкретного часу і чітко визначеного приміщення, задовільна (краще добра) забезпеченість технічними засобами. За рахунок яких ресурсів можливо виділити те, що потребується? Мабуть, ми стоїмо перед революційною зміною типових і робочих програм, в яких би були оптимізовані різні форми освітньої діяльності: від участі викладачів (читання лекцій, проведення колоквиумів, семінарів, практичних занять, клінічних конференцій тощо) до самостійної роботи тих, хто навчається, з використанням різних засобів, що допомагають управляти самоосвітою

(наприклад, дистанційне навчання). Для України дистанційне навчання є, по суті, новою освітньою технологією, яка включає виконання контрольних заходів, лабораторно-практичних робіт тощо, в той же час передбачає можливість очного контакту як на етапах поточного оцінювання знань-умінь, так і при підсумковій атестації. До речі, в країнах Європи і США частка самостійної роботи студентів майже в три рази перевищує традиційні форми навчання.

Для оптимізації навчального процесу запропоновані різні форми самостійної роботи для студентів, що навчаються на міжнародному факультеті за фахом «стоматологія».

Проводилося багаторічне спостереження за студентами IV і V курсів міжнародного і стоматологічного факультетів, які навчалися на спецафадрах.

Фактично індивідуальна самостійна робота студентів на II, III, IV і V курсах міжнародного і стоматологічного факультетів обмежувалася ознайомленням з методичними вказівками до кожного заняття, що проводиться, самостійним рішенням типових тестових завдань, написанням рефератів, історій хвороби пацієнтів, які з'явилися з приводу консультації у випадках, коли практикуючі лікарі не можуть самостійно діагностувати патологію.

Традиційні форми навчання мають право на існування. Навіть сьогодні цікава, глибока, орієнтуюча аудиторію лекція, яка прочитана авторитетним викладачем стає подією і залишається запитаною. Її цінність зростає при умові, що лектор вільно володіє великим масивом матеріалу, легко і образно висловлює думки, вміє організувати зворотний зв'язок із слухачами, подолати пасивність більшості студентів, мотивувати їх до участі в лекції. Такі лекції мають право на існування. Але як багато таких лекторів ви знаєте? Тому саме самостійна робота студентів набуває актуальності.

Висловлюючись з приводу вагомого збільшення об'єму СРС, автори статті вважають, що акцент на самостійній роботі

не припускає повністю відмовитися від тих форм навчання, які добре себе зарекомендували (лекцій, практичних занять, лікарських конференцій, нарешті, старих форм тестових завдань з вибором однієї правильної відповіді з п'яти запропонованих). До речі, торкаючись традиційних тестових завдань, слід вказати, що вірогідність вгадування їх вельми висока. А це зводить принцип об'єктивної перевірки знань до принципу банальної випадковості. Про яку об'єктивність йдеться мова? Чи доцільно наполягати лише на тестуванні? Чи не підміняємо ми здоровий глузд семантичним? А якщо одні і ті ж тестові завдання «прокручуються» по чотири рази в семестр протягом майже десяти років? На наш погляд, вищесказане і визначає необхідність пошуку нових форм і методів організації самостійної роботи для підвищення точності вимірювання знань студентів, глибини засвоєного тощо; розробки різних форм завдань: ланцюгових, текстових і тематичних завдань, нових клінічних ситуацій з інтеграційним змістом і варіативними відповідями, а ще краще розробку таких комп'ютерних програм, які передбачають так званий зворотний зв'язок, по суті можливість спілкуватися з комп'ютером для уточнення клінічної картини тощо.

Крім широко задіяних форматів організації самостійної роботи (дивися вище), існує декілька забутих форм – ділова гра, дебати, рецензування студентських робіт, складання глосаріїв, підготовка і написання наукових оглядів, статей тощо. Ці менш поширені форми СРС достатньо легко вписуються в організацію навчання за кредитною технологією. СРС обов'язково повинна бути розписана в навчально-методичному комплексі (силабусі), де визначені всі параметри самонавчання: питання, що пропонуються для самостійного вивчення, літературні та інтернет-джерела, завдання для самоконтролю і контролю, графік консультацій з СРС. Все це, поза сумнівом, оптимізує пізнавальну діяльність і самостійність студентів. Проте плануванням і навчально-методичною

підтримкою не вичерпується організація СРС. Не менш важливим є і індивідуалізованість розроблених і запропонованих завдань, з якими потрібно ознайомлювати студентів на початку учбового року (і/або семестру), а також проведення поточного і рубіжного контролю. На кожній із спецкафедр встановлюється час консультацій з СРС.

Мотивованість до СРС напряму пов'язана із встановленням вимог і загальних очікувань, тобто в силабусі викладач повинен націлити студента: а) на необхідність беззастережного виконання домашніх завдань; б) на точне дотримання термінів виконання; в) на постійну і глибоку підготовку і відповідальність.

Безумовно, педагоги, що беруть активну участь в розробці методичних вказівок, рекомендацій, навчальних посібників, повинні керуватися відомими педагогічними закономірностями організації самостійної роботи студентів. Перше непорушне правило: значення і обсяг самостійної роботи поступово збільшується від молодших до старших курсів. Для тих, хто навчається на молодших курсах медуніверситетів і академій, цілі самостійної роботи зводяться до самостійного поглиблення і закріплення знань і умінь, одержуваних на лекціях і семінарах, для старшокурсників додаються вміння, відображені в атестаційно-кваліфікаційних характеристиках. Для досягнення цієї мети рекомендується декілька видів СРС: написання есе (в короткому нарисі слід сформулювати те або інше поняття); огляд з теми, яка вивчається (короткий письмовий літературний огляд з теми, що рекомендується, із залученням додаткового матеріалу з надрукованих джерел, а також інформаційних ресурсів Інтернету; наприклад, під час вивчення фантомного курсу можуть бути запропоновані наступні теми: «Сучасні пломбувальні матеріали», «Сучасний ендодонтичний інструментарій»); складання глосарію (коротке роз'яснення

термінів і понять з заданої теми) або кросворда тощо.

Друге: частка творчого начала у студентів під час їх переходу з курсу на курс повинна зростати. На старших курсах СРС сприяє розвитку креативного потенціалу студентів, поглибленню професійних знань і підвищенню якості навиків. Більш того, завдання можуть носити як індивідуальний, так і груповий характер.

Одним із завдань для старшокурсників могла б стати презентація. Мова йде не про модні тенденції, а про реальну серйозну справу, яка вимагає певних навчальних методик. Пропонуємо для презентації одну із наступних тем: «Сучасні апаратні методи лікування пародонтологічних пацієнтів». Для підготовки презентації студент вибирає певну тему, виражає своє бачення, розуміння або нерозуміння якого-небудь аспекту. Час презентації обмежується 8-10 хв. Основні критерії оцінки даного виду роботи базуються на ступені розкриття теми, рівні інтересу, викликаного у слухачів, професіоналізму доповідачів.

Не варто відмовлятися і від забутої ділової гри – ролевої або командної, яка в учасників виробляє певні навички для майбутньої професійної діяльності. Нерідко ділова гра вимагає домашньої підготовки, котра може починатися в бібліотеці. Частіше за все пропонуються конкретні клінічні ситуації, що вимагають відповідей студента або написання свого бачення проблеми.

Не завадило б запозичити у технарів так звані групові проекти. Група, що готує подібну роботу, повинна складатися з 4-5 чоловік. Проектів може бути декілька, кожна група розробляє свій проект. Наприклад, «Упровадження страхової медицини в стоматологію». Цікаві сумісні проекти «викладач – студенти». Але це вже інший, більш високий рівень виконання і, відповідно, інші вимоги («Вивчення задоволеності населення якістю стоматологічної допомоги», «Ефективність, безпека і економічна доцільність використання сучасних медичних технологій»). Подібні проекти

можуть брати участь в конкурсах внутрішньо- або міжвузівських.

Одним з нових віянь вдосконалених освітніх технологій є тренінги і майстер-класи для студентів, які по праву відносяться до активних методів навчання.

Решта годин самостійної роботи студентів повинна підтверджуватися завданнями тьютора (консультанта), які вимагають від студента щоденної самостійної роботи. Тьютор, як правило, здійснює роботу в рамках не більше ніж однієї-двох спеціальностей і займається студентами від першого до випускного курсу. Таким чином, вітчизняним вузам не вистачає грамотних викладачів-тьюторів (кураторів), що не тільки охоче, але й уміло на будь-якому етапі підготовки допомагають студенту під час вивчення дисциплін за обраним фахом. Четверте: не зважаючи на брак грошових коштів, скорочення державного фінансування, необхідна комп'ютеризація цього виду діяльності.

Посилення ролі самостійної роботи продиктовано сучасним педагогічним менеджментом. Необхідність розширювати сфери і тимчасові витрати на самоосвіту обумовлює розробку і упровадження відповідної методичної підтримки. Значення методичного змісту самостійної роботи студентів повинне зводитися до рішення конкретних, практичних проблем, з використанням інструментарію з різних областей знань. В даному випадку має місце нецінімість ролі щодо використання технології т.з. кейс-стаді

– комплексних технологічних завдань, в процесі виконання яких студент може продемонструвати не тільки академічні знання, але і нетрадиційні підходи, і новаторське мислення. Тому основні зусилля викладачів і адміністраторів повинні бути направлені на виконання вимог загальнообов'язкового стандарту і відповідну організацію СРС.

Підсумовуючи вищесказане, по-перше, слід створити у вітчизняних вузах реально сильну матеріальну базу і за рахунок державних організацій або приватних інвесторів, що вирішили добровільно вкладати гроші в розвиток вищих навчальних закладів, подолати ганебну убогість вітчизняних аудиторій, лабораторій, клінік; по-друге, звести нанівець існуючий дисбаланс між самостійною роботою студентів і традиційними методами отримання знань і вмій. По-третє, не менш важливо налагодити зворотний зв'язок з тими, хто навчається. Безумовно, куратору необхідно бути адекватно інформованому про засвоєння матеріалу, що передбачається рекомендувати студентам, або, навпаки, труднощі засвоєння навчального або наукового матеріалу. Обов'язковим є і збільшення часу для виконання самостійної роботи. Для реально організованої самостійної роботи студентів необхідно створити відповідну доступну аудиторну фундацію, придбати комп'ютерну техніку, розробити спеціальні завдання нового покоління, постійно їх оновлюючи.

Література та вебліографія

1. Тошев Б. Оценка и аккредитация новое явление в университетском образовании / Б.Тошев // Философский вестник. – София, 1999. – №14.– С.2-7.
2. Birnbaum R. Management Fads in Higher Education – Where They Come, What They Do, Why They Fail / R. Birnbaum – San Francisco, 2000. – P.91–157.

3. Хоружая Р.Е., Педорец А.П., Пиляев А.Г., Бугорков И.В., Хоружий Е.Г. Необходимость проведения производственной практики для приобретения врачебных умений и навыков / Р.Е. Хоружая, А.П. Педорец, А.Г. Пиляев // Вестник неотложной и восстановительной медицины. – Донецк, 2007. – Т.8. – №2. – С.315–317.

Надійшла до редакції: 14.04.2009.

© Р.Ю.Хоружа, О.П.Педорець, О.І.Ківа, Д.К.Каліновський, С.В.Тарануха

Кореспонденція: Хоружа Р.Ю.,
Пр-т Ілліча, 16, 83003, Донецьк, Україна
e-mail: mfs@dsmu.edu.ua